
ХРЕНОВА В.В.,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач, кафедра
теорії та методики,
ТПН Хмельницького
національного університету,
м. Хмельницький, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ОСНОВАМ ШВЕЙНОЇ СПРАВИ В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядається специфіка конструкторсько-технологічної теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів технологій в контексті застосування активних та інтерактивних форм і методів навчання. Охарактеризовано форми організації навчання основам швейної справи у вищій школі. Окреслено деякі ефективні методи підготовки майбутніх фахівців, а саме: активне навчання, інтерактивне навчання, подієве навчання. Обґрунтовано та розкрито особливості застосування тих чи інших методів і засобів навчання відповідно до форм його організації.

Ключові слова: *вчитель технологій, професійна підготовка, інноваційні педагогічні технології, методика організації навчального процесу, форми навчання, методи навчання.*

В статье рассматривается специфика конструкторско-технологической теоретической и практической подготовки будущих учителей технологий в контексте применения активных и интерактивных форм и методов обучения. Охарактеризованы формы организации обучения основам швейного дела в высшей школе. Обозначены некоторые методы подготовки будущих специалистов, а именно: активное обучение, интерактивное обучение, событийное обучения. Обоснованы и раскрыты

особенности применения тех или иных методов и средств обучения в соответствии с формами его организации.

Ключевые слова: учитель технологий, профессиональная подготовка, инновационные педагогические технологии, методика организации учебного процесса, формы обучения, методы обучения.

In the article the necessity of design methodology and organization of the educational process for the preparation of the future teachers of technology to teaching high school students the basics of sewing. Analyzed scientific publications concerning the research problem.. The analysis concluded that despite the existence of fundamental works on the training of future teachers of technology (labor training), insufficient attention is paid to the study of issues related to the features of the forms and methods of preparation of the future teachers of technology to profile training high school students the basics of sewing. This situation is caused by the fact that the methods of teaching design and manufacturing technology of garments - a rather difficult problem, which is not unique correct answer, as it is to a certain extent the creative process and creative technology is unknown and mysterious. As a consequence, the specific design and technological theoretical and practical training of future teachers of technology discussed in the context of the use of active and interactive forms and methods of teaching.. Characterized by forms of organization of learning the basics of sewing in high school. Indicated some methods of training of future specialists, namely: active learning, online training, event training. Substantiated and disclosed features of the application of certain methods and means of training in accordance with the forms of its organization.

Key words: technology teacher, innovative teaching technologies, methods of organization of educational process, forms of teaching, teaching methods.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Для того, щоб співпраця студента та викладача в процесі їх підготовки до профільного навчання основам швейної справи була результативною, необхідно спроектувати методику організації та проведення навчального процесу. У нашому випадку висвітлюються рекомендації з використання засобів, методів, організаційних форм у навчально-виховному процесі з блоку

дисциплін, спрямованих на формування спеціальної компетентності учителя технологій з основ швейної справи.

Аналіз досліджень і публікацій...

Окремі напрями теорії та методики підготовки вчителів технологій (трудового навчання) розкриті в дисертаціях Н. Дубової, В. Жигірь, Т. Кравченко, Т. Сиротенко, Л. Хоменко, Л. Чистякової та ін. Проблема теоретико-методичної підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання

учнів загальноосвітніх навчальних закладів відображена у дослідженнях М. Пригодія, С. Степанова, Н. Скачкової. Незважаючи на наявність ґрунтовних праць з питань фахової підготовки майбутніх учителів технологій (трудового навчання), недостатньо уваги приділяється вивченню питань, пов'язаних із особливостями форм і методів підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів старших класів основам швейної справи.

Метою статті є розкрити специфіку застосування інноваційних технологій навчання у процесі теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів технологій до навчання старшокласників основам швейної справи.

Виклад основного матеріалу... Процес навчання у вищій школі реалізують у межах різноманітної цілісної системи організаційних форм і методів навчання. Провідною формою організації процесу навчання у вищому навчальному закладі є лекція [1]. Ураховуючи практичну спрямованість дисциплін, що формують означену компетентність, при побудові лекцій необхідно спиратись на принципи наочності.

Лекція повинна давати систематизовані основи наукових знань з дисципліни, розкривати стан і перспективи розвитку відповідної галузі науки і техніки, концентрувати увагу студентів на найбільш складних, ключових питаннях, стимулювати їх активну пізнавальну діяльність і сприяти формуванню творчого мислення. Однак традиційна вузівська лекція має низку недоліків: привчає до пасивного сприйняття чужих думок; гальмує самостійне мислення; відбиває прагнення до самостійних занять; не всі слухачі встигають її осмислити (окремі встигають тільки механічно записати слова лектора). Це

суперечить принципу індивідуалізації навчання. Певною мірою гостроту названих суперечностей знімає можливість застосування в навчальному процесі нетрадиційних видів лекцій.

Однією з лекцій інноваційного типу, що повністю реалізує принцип наочності за підтримки інформаційних технологій, є лекція-візуалізація. На думку Л. Біденко [2], такий тип лекції сприяє навчанню студентів і формує у них професійне мислення завдяки систематизації й виокремленню найбільш значущих, суттєвих елементів змісту навчання. Тому візуалізувати навчальний матеріал окремих тем, вибудувавши діаграму зв'язків його основних понять за чіткою схемою, доступною для сприйняття, ми пропонуємо шляхом застосування технологій Концепт-карт (Карт пам'яті), детально описаних нами у попередній статті [3].

У такому форматі зміст лекції розташовано на одному екрані, а її мнемонічні якості допоможуть відновити викладачу її зміст у пам'яті за короткий проміжок перед лекцією. Використовуючи мультимедійний проектор, викладач на основі Карти пам'яті будує весь процес навчального заняття. Схематично представляє аудиторії весь план і основний зміст лекції, керує її ходом. Представлена на екрані лекція в ході заняття покроково розкривається за тематичними розділами (завдяки можливості прикріплювати текстові документи, рисунки, відеофайли).

Таким чином, карта відіграє роль путівника протягом усього заняття, а наприкінці слугує інструментом для узагальнення; оптимізується й самостійне опрацювання студентами лекційного матеріалу, представленого в описаній формі. Здійснюється індивідуалізація та диференціація навчання шляхом вибору індивідуальної траєкторії. Студенту з більш високим

рівнем підготовки достатньо повторити лише окремі підтеми в довільному порядку, обраному ним самим. І для цього йому не потрібно відшукувати в текстовому файлі значного обсягу матеріал, який його цікавить, – достатньо звернутись до певного масиву інформації. Студент з середнім чи достатнім рівнем підготовки матиме можливість повторити весь матеріал, блок за блоком, поступово. Отже, розроблені таким чином лекції мають низку переваг: ідеальний баланс між імпровізованою промовою, з одного боку, і чіткою, структурованою презентацією – з іншого; забезпечення точного дотримання часових рамок лекції; покращення сприйняття інформації шляхом візуалізації тексту та врахування особливостей мисленнєвих процесів; спрямування на саморозвиток та самоактуалізацію студентів через індивідуалізацію та самостійну пізнавальну діяльність; можливість редагування лекції «на ходу» при появі актуальної інформації, що стосується предмета обговорення (теми). У межах нашого дослідження цей метод було впроваджено на прикладі таких тем: «Ручні швейні роботи», «Машинні швейні роботи» тощо.

Вирішення майбутніми учителями технологій профільної школи питань щодо організації діяльності учнів з розробки та виготовлення швейних виробів ставить їх у різні виробничі ситуації. Важливим моментом підготовки майбутніх фахівців є набуття умінь вирішувати такі ситуації. Водночас необхідно приділити увагу методикам, що формують творчість й самостійність у навчально-пізнавальній діяльності студентів. Тому одним з методів навчання, обраних для викладання основ швейного виробництва, є метод вирішення проблем. Так, наприклад, під час вивчення теми «Дефекти одя-

гу та методи їх усунення» на початку лекції перед студентами було поставлено таку проблему: «Примірка блузи показала, що виріб заширокий по лінії грудей. Виявіть причину виникнення дефекту та вкажіть спосіб усунення». Після викладу частини навчального матеріалу поставити наступну проблему: «Примірка блузи показала, що плечовий шов виробу переходить від середини плеча до переду. Які заходи потрібно було вжити, щоб уникнути виникнення такого дефекту». У такий спосіб зупинитись на тих дефектах, які найчастіше зустрічаються в практиці виготовлення швейних виробів.

Розвитку в майбутніх учителів технологій профільної школи з швейної справи уміння здійснювати самоконтроль, оперативно аналізувати професійні ситуації, постаючи в ролі експертів, опонентів, рецензентів, знаходити неправильну або неточну інформацію (оцінювати та рефлексувати) сприятиме лекція із запланованими помилками. Суть методики полягає в розробці плану-конспекту лекції за обраною темою. Окремо виділяються помилки, закладені в навчальному матеріалі. Після оголошення теми студентам повідомляється про те, що в лекції буде допущено певну кількість помилок різного типу. Конспект лекції видається студентам, щоб вони могли стежити за матеріалом по ходу лекції та позначати помилки на полях. Наприкінці пари вони повинні вказати на ці помилки, порівняти свій перелік з переліком викладача, а далі разом з ним чи самостійно знайти правильні рішення. Середня кількість помилок на 1,5 години лекції – 7–9 [1].

Серед інноваційних видів лекцій ми пропонуємо застосовувати й такий вид лекційних занять, де використовується стратегія «Бортовий журнал» [4]. Для використання подібної стратегії

підійде не кожна тема. Тому «Бортовий журнал» доречно застосовувати для лекцій, присвячених розгляду основних моментів, як-от: «Загальна характеристика методів проектування швейних виробів», «Короткі відомості про будову тіла людини. Вихідні дані для проектування швейних виробів», «Підготовка та порядок проведення примірок швейних виробів» тощо.

Викладання основ швейного виробництва майбутнім учителям технологій профільної школи не повинно обмежуватись інформацією, яку студенти можуть отримати з підручників, лекційних матеріалів чи інших друкованих (чи електронних) джерел інформації. Тому на ряду з інноваційними технологіями не потрібно забувати про роль навчальних екскурсій на швейні підприємства різних форм власності. Науковці стверджують, що найбільший навчально-виховний ефект дає екскурсія, проведена як своєрідна лекція в умовах виробництва. Саме тому навчальні екскурсії ми пропонуємо проводити за рахунок часу, що відводиться на вивчення таких тем, як: «Швейне виробництво: загальні відомості, обладнання швейних підприємств», «Загальні відомості про САПР одягу» тощо.

Поряд з лекціями та екскурсіями значне місце в системі підготовки учителів технологій з основ швейної справи посідають лабораторні й практичні заняття, головним завданням яких є закріплення, переведення в довготривалу пам'ять теоретичних знань, формування навичок і вмінь. При плануванні практичних занять потрібно враховувати рівень підготовки студентів, їх інтереси, схильність до такого роду діяльності тощо. Додаткової уваги потребують і студенти, яким практичні вправи даються важко, і ті, які виконують завдання раніше за всіх. Першим

потрібно приділити більше часу (додаткові консультації, самостійна робота в майстерні під керівництвом викладача тощо), другим – дати додаткове завдання відповідної складності [5].

На практичних заняттях з основ швейного виробництва доцільно використовувати різні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів: фронтальну, індивідуальну, групову. Так групова форма роботи ефективна на стадії розробки ескізного проекту колекції моделей одягу (подієве навчання [6]), на етапі безпосереднього втілення задуму в матеріалі (якщо моделі одягу розробляються в художній системі «комплект» (2-3 виробу), то над одним комплектом працюють 2-3 студента), розробки технологічної послідовності виготовлення виробу (кожна з груп (2-4 студента) розробляє послідовність на виготовлення запропонованого виробу, представляє її, відбувається обговорення) тощо. Об'єднання в групи можна здійснювати і за бажанням студентів, і за рівнем їх навчальних можливостей (бажано, щоб групи були різномірні).

Під час лабораторних робіт, пов'язаних з розробкою конструкцій одягу різного асортименту ефективним є залучення студентів до обговорення вибору методики для розробки креслення конструкції моделі одягу. У навчанні технологічних прийомів і операцій із виготовлення виробу – того чи іншого способу обробки деталі (вузла) виробу тощо.

Самостійну, індивідуальну та самоосвітню роботу з навчальної дисципліни ми будуємо у двох напрямках – інтенсифікація самостійної роботи в процесі аудиторних занять та самостійна робота в позааудиторний час. Забезпечення високого рівня самостійності студентів і поліпшення таким чином якості підготовки під

час аудиторних занять (лекційних, лабораторних тощо), як було описано вище, забезпечується шляхом застосування проблемного навчання, стратегії «Бортовий журнал», конференції за підсумками екскурсії, діалогу під час лекції, аналізу ситуації, постановки завдання для самостійного розв'язування під час лабораторних робіт тощо. Важливим моментом, що формує в майбутніх фахівців прагнення якісно виконати завдання під час самостійної роботи та підвищує її роль, є контроль. Він повинен проходити шляхом публічного обговорення, захисту свого варіанта відповіді (рішення проблеми, представлення результатів конструкторської та технологічної діяльності тощо).

Щодо самостійної роботи в позааудиторний час, насамперед ще раз згадаємо про можливість Карт пам'яті. Розроблені в такий спосіб лекції спрощують самостійне опрацювання навчального матеріалу з метою повторення, уточнення чи підготовки до тематичного контролю. Водночас, використовуючи програму для їх створення, студенти можуть за завданням опрацьовувати навчальний матеріал, поданий у «лінійному» вигляді, перетворюючи його в схему. Такий підхід до самостійної позааудиторної роботи дасть ефект не лише запам'ятовування студентом необхідної інформації, а й її систематизації шляхом укладання «по полицях».

Не менш важливою частиною підготовки майбутніх учителів технологій профільної школи з основ швейної справи є індивідуальні завдання, що становлять завершену практичну роботу в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних та лабораторних занять, та охоплює теми одного семестру.

Так, під час вивчення студентами методики розробки конструкції та особливостей технологічної обробки поясних виробів, завданням індивідуальної роботи є проектування та виготовлення спідниці. Таке завдання логічно продовжує лабораторний практикум, узагальнюючи його результати. Під час лабораторних робіт для захисту однієї з них студенти розробляють креслення конструкції спідниці за власними розмірними ознаками. І якщо під час лабораторних робіт вони вправлялись у способах технологічної обробки на окремих вузлах, то тепер вони мають можливість об'єднати досвід у конкретному виробі.

Спонукальним мотивом є те, що виріб вони виготовляють для себе. Виконана робота дає студентам можливість впевнитись у власних силах та отримати задоволення від споживання виробу, зробленого власноруч. Результатом такої роботи є й теоретичний матеріал, документально оформлений згідно з методичними вказівками. Робота з виготовлення швейного виробу виконується в навчальних майстернях у спеціально відведених для самостійної роботи години.

Завдання та сам виріб ускладнюються вже під час виконання студентами курсового проекту з дисципліни. Він має творчий характер і спрямований не лише на поглиблення, узагальнення і закріплення знань студентів з нової навчальної дисципліни, а й застосування їх при вирішенні конкретного фахового завдання та вироблення умінь самостійно працювати з навчальною літературою, інтернет джерелами та обладнанням майстерні, використовуючи сучасні інформаційні засоби й технології.

Сама структура пояснювальної записки та роботи загалом будується на

основі методу проектів. Особливістю проекту є те, що студентам пропонується спільно розробити колекцію моделей одягу. Разом працюють над ескізним проектом, і вже потім кожен окремо над розробкою та виготовленням вибраної ним моделі. Захист курсового проекту відбувається в присутності відповідної комісії, публічно, з представленням виготовлених моделей.

Таким чином, ми використовуємо принципи подієвості в навчанні [6]. Мотивує та спонукає до виконання студентами такого завдання перспектива представлення колекції згодом на різноманітних виставках та конкурсах моделей одягу. Адже участь у конкурсах потребує від студентів відповідних конструкторських та технологічних знань, умінь, творчої фантазії та неординарності художнього мислення. Симулює навчально-пізнавальну діяльність студентів також проведення предметних олімпіад, олімпіад з трудового навчання, організація виставок робіт студентів (зокрема семестрових). Виставки студентських творчих робіт в музеях міста та в стінах університету, участь у фестивалях з показом розроблених студентами колекцій, а також у конкурсах молодих дизайнерів є необ-

хідним складником процесу конструкторсько-технологічної підготовки.

З метою збору і обробки навчального матеріалу, а також додаткової інформації, необхідної для формування відповідної компетентності, студентам рекомендується створювати «Портфоліо» дисципліни. Така робота сприятиме осмисленню навчального матеріалу, відстеженню внутрішніх взаємозв'язків між окремими темами, а також міжпредметних взаємозв'язків, дозволить студенту оцінити свої досягнення та визначити, над чим необхідно працювати додатково, а викладачеві – проконтролювати і оцінити результати творчої діяльності студентів.

Висновки: Підводячи загальний підсумок, зазначимо, що комплекс описаних педагогічних умов є невід'ємною складовою моделі підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів старших класів основам швейної справи і забезпечує створення сприятливого освітнього середовища для формування спеціальної компетентності. Перевірка обґрунтованих умов здійснювалася в процесі формувального експерименту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. – К. : ЦУЛ, 2009. – 472 с.
2. Біденко Л. В. Інноваційна лекція як засіб підвищення ефективності навчального процесу у вищій школі [Електронний ресурс] / Л. В. Біденко. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26253/1/Bidenko%20.pdf>.
3. Хренова В. В. Використання Інтелект-карт у процесі підготовки майбутніх вчителів технологій / В. В. Хренова // Вища освіта України. – Дод. 3 до № 1. – Том 1. – Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – 2012. – С. 78–83.

4. Хренова В. В. Розвиток критичного мислення майбутнього учителя технологій профільної школи шляхом застосування навчальної стратегії «Бортовий журнал» / В. В. Хренова // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : П. П. Жовтий О. О., 2012. – Вип. 6. – Ч. 1. – С. 80–87.
5. Пискун О. М. Дидактичні засади художньо-конструкторської підготовки майбутнього вчителя трудового навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Пискун Оксана Миколаївна. – Чернігів, 2009. – 254 с.
6. Волкова Н. В. Образовательное событие – феномен и реконструкция инновационного образовательного опыта / Н. В. Волкова // Сибирский психологический журнал. – Томск, 2010. – № 36. – С. 42–45.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ortynskyi V. L. Pedagogika vyshchoi shkoly : navch. posib. [dlia stud. vyshch. navch. zakl.] / V. L. Ortynskyi. – K. : TsUL, 2009. – 472 s.
2. Bidenko L. V. Innovatsiina lektsiia yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti navchalnoho protsesu u vyshchii shkoli [Elektronnyi resurs] / L. V. Bidenko. – Rezhym dostupu : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26253/1/Bidenko%20.pdf>.
3. Khrenova V. V. Vykorystannia Intelekt-kart u protsesi pidhotovky maibutnikh vchyteliv tekhnolohii / V. V. Khrenova // Vyshcha osvita Ukrainy. – Dod. 3 do № 1. – Том 1. – Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – 2012. – С. 78–83.
4. Khrenova V. V. Rozvytok krytychnoho myslennia maibutnoho uchytelia tekhnolohii profilnoi shkoly shliakhom zastosuvannia navchalnoi stratehii «Bortovyi zhurnal» / V. V. Khrenova // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia : zb. nauk. prats Umanskoho derzhavnogo pedagogichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny. – Uman : P. P. Zhovtyi O. O., 2012. – Vyp. 6. – Ch. 1. – S. 80–87.
5. Pyskun O. M. Dydaktychni zasady khudozhno-konstruktorskoï pidhotovky maibutnoho vchytelia trudovoho navchannia : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Pyskun Oksana Mykolaivna. – Chernihiv, 2009. – 254 s.
6. Volkova N. V. Obrazovatelnoe sobyitie – fenomen y rekonstruktsiya ynnovatsyonnoho obrazovatelnoho opyta / N. V. Volkova // Sybyrskiy psykholohicheskyi zhurnal. – Tomsk, 2010. – № 36. – S. 42–45.